

ПСИХОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

УДК 378.091-057.87:159.923:316.4

О.Ю. Булгакова

ORCID id 0000-0002-1750-0349

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК НАСЛІДОК СТРАТЕГІЧНОГО І ТАКТИЧНОГО У СОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті йдеться про психологічні складові стратегічної спрямованості особистості, які є похідними від залучення ціннісних орієнтацій до власної «Я-концепції» і відповідних особистісних установок, самооцінки, рівня домагань. Психологічні складові тактичного в соціальній взаємодії є відображенням ступеня засвоєння і використання культуральних аспектів активності в соціальному середовищі. Отже, психологічні складові соціальної взаємодії розташовуються в межах конструкта «система цілей — система функцій». Стратегічна спрямованість спонукає людину до пошуку ролі за ознакою соціальної позиції, статусу, соціальної функції, отже, до відповідних дій.

Ключові слова: психологічна готовність, соціальна взаємодія, стратегічна спрямованість, тактична спрямованість.

© Булгакова О.Ю., 2018

Вступ. Трактування соціальної взаємодії як суб'єкт-суб'єктної потребує певної уваги до психологічних характеристик її учасників. Насамперед це стосується відтворення загального психологічного образу діяча як особистості, яка переслідує цілком конкретну мету творення себе і свого особистісного світу за власними уявленнями про якість життя. Для досягнення мети необхідно мати відповідний рівень компетентності у вирішенні тих проблем і розв'язанні тих життєво значущих задач, які слугують передумовою (засобом) для досягнення більш загальної та більш віддаленої за часом мети.

Якщо розглядати соціальну взаємодію як модус існування індивіда у соціумі, де кожного разу, коли виникає необхідність в отриманні того чи іншого результату, йому доводиться звертатись до відповідних інтерактивних контактів з іншими особами, активність яких є необхідною для цього, то ми можемо спостерігати конкретний ситуаційний прояв особистості кожного учасника з огляду на його уявлення про себе у теперішньому часі і у майбутньому. У такому співвідношенні «Я-актуального» і «Я-ідеального» ми вбачаємо психологічний простір, в якому відбувається творення особою себе як особистості, що, у принципі, і складає стратегічну спрямованість її буття, життєдіяльності у цілому.

Наголошуючи на тому, що у кожній конкретній ситуації особа у той чи інший спосіб і у тій чи іншій мірі маніфестує свої сталі ціннісні орієнтації, особистісні смисли, а також способи їх досягнення та захисту (своє «життєве кредо»), ми тим самим вказуємо на існування особистісної установки (готовність бути особистістю певного типу), яка, будучи постійною і, слід вважати, значущою, є опосередкованою «стратегічною» ознакою суб'єкт-суб'єктних відношень взагалі та соціальної взаємодії зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психологічному просторі «актуальне Я — ідеальне Я» можна виявити певні варіанти залежно від ставлення особи до практичного вирішення діалектичного протиріччя цієї діади. Процес власного існування відкривається суб'єктові у вигляді переживання свого «Я» у певному соціальному середовищі, яке вимагає від нього певних буттєвих та психологічних проявів (система «актуальне Я — актуальне буття»). Враховуючи, однак, спрямованість особи як особистості у майбутнє, цю систему ми можемо зобразити у вигляді системного співвідношення «ідеальне Я — актуальне буття». За допомогою цього співвідношення, яке ми розглядаємо як функціональну систему, відбувається пошук особою в її актуальному бутті того, що є необхідним для досягнення

узгодженості між уявленням про своє ідеальне «Я» та оточенням, якого вона гідна відповідно до цього уявлення.

Звертаючись до вислову про те, що, змінюючи природу, людина змінює саму себе, доходимо висновку стосовно зворотного впливу актуального буття, що активно перетворюється особою, на неї як на особистість. Згідно з теоретико-методологічним положенням діяльнісного підходу — вивчення психіки як форми предметної діяльності (О.М. Леонтьєв) через дослідження діяльності (С.Л. Рубінштейн) [2, 120–121], вже сама ідея про взаємопоєднання уявлення про потенційні перетворення власного «Я» та прагматичної активності у предметному (соціально-предметному) середовищі містить вказівку щодо відповідної спрямованості особистості, яку вона демонструє у своїй життєдіяльності.

Якщо поставити перед особою питання про її уявлення стосовно себе у бажаному плані (ідеальне «Я»), а також про те, що вона збирається практично робити, щоб стати такою, якою бажає, ми отримуємо більш-менш деталізований наративний виклад програми власного розвитку, де наведено не тільки певні особистісні якості, але й власні (зазначимо, суб'єктивні і, отже, суб'єктивні!) стратегічні моделі, які стосуються як більш-менш віддаленого потенційно бажаного майбутнього, так і актуально-дійового сьогодення із його актуальними злободенними проблемами.

У даному аспекті ми маємо справу вже з іншою системою, а саме: «актуальне буття — ідеальне буття». Вже сама постановка питання про співвідношення якості обставин (предметних, соціумних) та уявлення про власну особистість із відповідним їй самооцінці рівнем домагань у діяльності, соціумній успішності є постановкою питання про те, як особа планує здійснити перехід від мрії про належне до фактично здійсненого належного. У цьому плані присутні як певна кінцева мета, так і проміжні цілі, необхідні для її досягнення. Саме таке співвідношення уявлення про шуканий результат і проміжні цілі є однією з важливих характеристик психологічної готовності.

Якщо особа у міру своєї ініціативності та активності обирає не шлях перетворення актуального буття на ідеальне або створення ідеального буття, задовольняючись лише пошуком буття ідеального, яке існує десь саме по собі як об'єктивний буттєвий факт, то вже саме таке ставлення до ідеї бажаного якісного буття містить ідею ставлення до себе, яка вказує на відсутність ідеї самотворення і пасивного очікування того, що є бажаним.

Загалом різні варіанти з використанням конструкта «Я-ідеальне» визначають, на нашу думку, постійні особливості інтерактивної поведінки особи, які ми називаємо стратегічними патер-

нами соціумної поведінки. Розуміючи вслід за А.В. Петровським інтерактивність особи у між-особистісних стосунках як психологічний простір існування особистості [11], ми, говорячи про стратегічні патерни соціумної поведінки, тим самим вказуємо на її зосередження у вигляді системи ставлень, системи особистісних смислів, які мають причинно-наслідковий зв'язок із більш-менш вдалою практичною активністю особи.

За О.М. Леонтьєвим, особистість є те, «що людина робить із себе, стверджуючи своє *людське* життя» [7, 225] в об'єктивних обставинах, діяльності, зв'язках зі світом, ієрархії діяльностей [7, 222]. Загальна будова особистості, за О.М. Леонтьєвим, визначається мотиваційною сферою діяльності [7, 223].

Погоджуючись із даним твердженням стосовно значення мотиваційного аспекту як вихідного моменту кожної активності, зазначимо також і те, що «зв'язки зі світом» — це насамперед зв'язки з іншими індивідами, які також володіють мотиваційними сферами того чи іншого рівня складності, і які вони реалізують у своєму соціумному бутті.

Таким чином, ми доходимо висновку про певні актуальні футуральні (пов'язані із бажаним майбутнім) уявлення особи, в яких присутні більш-менш рефлексивні уявлення про способи переходу від актуального до ідеального (футурального) «Я», які загалом визначають зміст і динаміку мотиваційної сфери кожної особи.

Говорячи про стратегічну спрямованість особистості, ми маємо визначитись із вибором щодо поняття «стратегія», який може слугувати основою у виборі напрямку наших наступних міркувань стосовно конструктів «стратегічна спрямованість особистості» та «стратегічні патерни соціумної поведінки».

Отже, стратегія — це: а) визначена послідовність розумових і поведінкових актів [1]; б) мистецтво планування [4]; в) план поведінки або дії [9].

Так, поняття стратегії вбачається у поняттях «послідовність» та «план», в яких ми помічаємо ознаки довільного рефлексивного ставлення до передбачуваного результату (план, планування) та того, що призводить до певного результату у процесі деякої довільної (недовільної) послідовності дій (послідовність актів, дій, думок, набір кроків).

Розглядаючи наше основне питання про психологічні обставини, які є визначальними у виникненні і розвитку особистісно-стратегічного, усталеного і, отже, типового для даної особи, а також того, що ми можемо назвати «діяльнісно-тактичним», тобто похідного від тактики активності даної особи, ми маємо звернутись до ідеї особистісно-діяльнісного підходу [див. 3, 6, 14], в якому стверджується взаємопроникнення моти-

ваційного (за О.М. Леонтьєвим, воно зумовлює загальну будову особистості) та «активнісного» (визначає практичну якість здійснення «мотиваційного задуму»).

Відповідно до цього твердження, стратегічні патерни соціумної поведінки як відображення мотиваційної сфери у вигляді загальних особистісних установок, в яких поряд із готовністю бути особистістю певного типу присутні також і установлені схеми поведінки, що використовуються особою як найбільш вдалі, на її думку, засоби досягнення, є поєднання особистісного (стверджується уявлення особи про власну особистісну значущість) і поведінкового (діяльнісного) — ситуативні завдання реалізуються як продовження загального уявлення особи про свою особистість.

У наших попередніх студіях на основі міркувань із використанням положень концепції ставлень особистості (О.Ф. Лазурський, В.М. М'ясищев) ми дійшли висновку про систему особистісних смислів як осереддя особистості, які особа реалізує і захищає у процесі життєдіяльності. Саме процес приписування смислів є процесом вибору у предметно-соціумному середовищі тих моментів, які, на думку особи, мають певну значущість для неї як для особистості. Вважаємо, що саме приписування смислу студентами тим чи іншим моментам в інтерактивних взаєминах вишує є одним із вагомих чинників у становленні психологічної готовності до соціальної взаємодії.

Таке твердження уможливує судження про те, що зосередження особистості (система ставлень, цінностей, смислів) має відповідний об'єктивний корелят у вигляді не тільки цінностей, які існують об'єктивно, але й об'єктивно заданих можливостей їх досягнення. Вся проблема полягає лише у тому, щоб опанувати способи реалізації цих можливостей.

З цього моменту на перший план висувається питання про те, наскільки здатною є особа до реалізації свого стратегічного задуму. Нам здається, що міркування особи про це не слід вважати певним цілеспрямованим процесом, результатом якого є прийняття відповідного рішення стосовно плану дій. Скоріше, ці міркування відбуваються постійно не стільки як довільна розумова діяльність, скільки як більш-менш рефлексоване переживання нестачі того, що має бути відповідно до власного уявлення про належне. Тут все залежить від міри активності індивіда, яка визначається особливостями його нервово-психічної організації, динаміки психічних процесів, темпераменту та властивостей, які можуть модифікувати значення середовищних і виховних впливів і, отже, формування особистості [див. 13, 394–395].

У цьому аспекті слід навести дані щодо таких властивостей темпераменту (за В.М. Русаловим), як: а) предметна ергічність (динаміка освоєння

предметного світу, прагнення до розумової і фізичної праці); б) соціальна ергічність (динаміка соціальних контактів, прагнення до лідерства); в) соціальна пластичність (динаміка переключення у процесі спілкування, різноманітних комунікативних програм); г) соціальна емоційність (емоційна чутливість у комунікативній сфері). У цьому переліку на особливу увагу заслуговує ознака динамічності, яка вказує на інтенсивність, швидкість, темп, ритм психічних процесів і станів [13, 394].

Така постановка питання виводить нас на пошук вихідних аспектів, які визначають не тільки рівень активності, але й активність взагалі. Згідно із Сантьягською теорією пізнання (У. Матурана, Ф. Варела), жива система у взаємодії із оточенням у процесі життя зберігає за собою свободу вирішувати, що саме помічати в своєму оточенні і на що реагувати [8]. Використовуючи це формулювання, ми можемо за аналогією стверджувати, що особа сама вирішує, що є корисною для неї. У цьому рішенні міститься імпліцитне уявлення індивіда про свою психологічну сутність, яка хоча і не рефлексується, але все ж таки переживається як потреба у тих чи інших аспектах дійсності. Тому не тільки уявлення, але й переживання індивідом психологічної сутності особистості є визначальною основою «вирішування» стосовно того, що «помічати», на що «реагувати», до чого «прагнути» у різних ситуаціях соціальної взаємодії.

Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що самовідношення індивіда ґрунтується на певних почуттях та самовідображенні як активного суб'єкта, який має певний енергетичний ресурс, що загалом сходить до сили нервової системи, завдяки якій він здатен витримувати сильні навантаження. Саме переживання міри своєї «сили» не тільки спонукає індивіда до пошуку засобів реалізації своїх прагнень, але й є складовою психологічної готовності до тієї чи іншої активності.

Переживання суб'єкта є складовою образу «Я», який на ранніх етапах онтогенезу існує як відчуття міри своєї «потенційної могутності» на основі стійких стенічних (стан збудження, підйому, бадьорості) чи астенічних (підвищена стомлюваність, виснаженість) емоцій [див. 13, 14] та відповідних реакцій і зауважень оточуючих. Відповідно до таких відчуттів дитина поводить себе в оточенні, «бере на себе сміливість» бути «могутньою» у тій чи іншій мірі. Праксис «могутнього», в основі якого лежить поведінка дитини із сильним типом нервової системи, спричиняє відповідний досвід, який у подальшому набуває вигляду установок та відповідних їм усталених способів (патернів) поведінки.

Такий підхід виводить на проблему онтогенетичних аспектів спрямованості особистості, які

мають безпосереднє відношення до нервової організації людини. Цілком зрозуміло, що будь-яке явище, у тому числі психічне утворення, має певну передісторію, яка розгорталась на тлі тих чи інших базисних умов. У нашому випадку йдеться про міру переживання індивідом себе як суб'єкта, згідно з яким він вважає себе здатним і, отже, психологічно готовим до отримання певних результатів.

Переживання індивіда має певне інтенційне забарвлення. Поняття інтенції містить ознаки спрямованості свідомості на предмет (Ф. Брентано, Е. Гуссерль) та мету у значенні наміру (О.М. Леонтьєв) [2, 183–184].

На нашу думку, інтенційність має певний стосунок до явищ саморегуляції як продовження інстинкту самозбереження (за І.П. Павловим, всі загальні рефлекси — харчовий, оборонний, агресивний, рефлекс свободи, дослідницький, рефлекс гри — дії з порятунку себе від небезпеки), який у переносному сенсі розуміється як «адаптація людини в соціумі з метою уникнути емоційних і психологічних травм» [5]. Оскільки ми у певному сенсі наголошуємо на тому, що поведінка особи у різних ситуаціях, у тому числі у ситуаціях соціальної взаємодії, спрямовується і регулюється тими явищами, які особою не усвідомлюються, але все ж таки належать до її ества, то маємо чітко вказати на те, що саме належить до цих невідомих складових.

Можна провести умовну паралель між інстинктом самозбереження та поняттям соціально-психологічної безпеки, під яким розуміється «стан динамічного балансу внутрішнього потенціалу суб'єкта і зовнішніх умов, зумовлений наявністю гармонійних взаємин, які приносять задоволення і характеризуються захищеністю (відсутністю деформацій, порушень і труднощів, а також толерантністю у взаємовідносинах), що дає змогу реалізувати духовно-психічний потенціал суб'єкта в процесі життєдіяльності, зберегти його цілісність» [10].

У деякому сенсі можна порівняти поняття «самозбереження» та «самоствердження», у результаті якого особа отримує певні гарантії збереження свого статусу і психологічної недоторканності. Поняття «самоствердження» містить такі ознаки, як прагнення до високої оцінки і самооцінки себе як особистості. Спосіб самоствердження залежить від характеру і змісту домагань особи, її можливостей і здібностей [2].

Саморегулятивне призначення інтенційного, неусвідомлюваного, того, що переживається, дає підставу для звернення до поняття «саморегуляція» з метою пошуку у ньому додаткових ознак до конструктів «стратегічна спрямованість особистості» та «стратегічні патерни соціумної поведінки». Саморегуляція як доцільне функціонування живих систем здійснюється на основі віддзеркалення і моделювання дійсності завдяки єдності енергетичних, динамічних і змістовно-

сміслових аспектів індивіда. До її структури належать такі компоненти: а) мета довільної активності; б) модель значущих умов; в) програма виконавчих дій; г) критерії успішності; д) інформація про досягнуті результати; е) оцінювання результатів за критеріями успіху; є) рішення про необхідність і характер корекції [13, 352].

На нашу думку, переживання індивідом себе як суб'єкта зазнає в онтогенезі змін відповідно до стадій розвитку інтелекту, до яких відносяться, за Ж. Піаже, стадії сенсомоторного інтелекту (0–2 роки), доопераційного мислення (2–7 років), конкретних операцій (7–12 років), формальних операцій (приблизно до 15 років). Перехід від егоцентризму через децентрацію до більш об'єктивної розумової позиції, який, на думку Ж. Піаже, є основним законом психічного розвитку, утворює психологічне підґрунтя для більш-менш диференційованого уявлення дитини про власні суб'єктні можливості [12].

Загальна картина розвитку суб'єктності може бути відтворена шляхом звернення до явища переживання дитиною своєї могутності (квазі-могутності), позначеного у концепції Ж. Піаже терміном «омніапотентність» (всемогутність), яке зазнає корінних змін під впливом об'єктивних результатів, реакцій і суджень оточуючих [12]. Завдяки коректувальному ефекту реакцій і суджень з боку оточуючих відбувається узгодження інтенційно бажаного і потенційно можливого, яке формує реалістичне ставлення до дійсності і утворює основу психологічної готовності існувати в ній.

На нашу думку, формування реалістичного ставлення, яке вимагає від індивіда відмови від певної частки бажаного, не може пройти безслідно і не викликати відповідних переживань (позитивних, негативних). Вважаємо, що накопичення таких переживань протягом певного часу призводить до формування установки до оточення як до певною мірою ворожого і, отже, виникнення бажання, неусвідомленого потягу до усунення того, що сприймається як вороже. Таке бажання може реалізуватись у формі активної (домінантної, агресивної) або пасивної протидії (вимушене пристосування, конформізм, заперечення тощо).

Висновки. Ґрунтуючись на викладеному, доходимо висновку про те, що психологічні складові стратегічного у соціальній взаємодії у самому загальному виразі сходять до переживання особою власного «Я» у контексті ціннісних орієнтацій, відповідних їм особистісних установок, пов'язаних із самовідображенням, самооцінкою, рівнем домагань. Психологічні складові тактичного у соціальній взаємодії можуть бути схарактеризовані за допомогою міри засвоєння та використання особою культуральних аспектів

активності у соціумному середовищі, які власне забезпечують перехід від мрії до її перетворення на дійсність. Оскільки в найбільш загальному вигляді психологічні складові соціальної взаємодії розташовуються у межах конструкта «система

цілей — система функцій», то психологічна готовність до соціальної взаємодії відтворює функціональний досвід особи відносно тих цілей, які визначають особливості її стратегічної спрямованості.

ДЖЕРЕЛА

1. Анцупов А.Я. Словарь конфликтолога / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. 2-е изд. — СПб. : Питер, 2006. — 526 с.
2. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. — 3-е изд. — СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. — 672 с.
3. Велитченко Л.К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу : моногр. / Л.К. Велитченко. — Одеса, 2005. — 355 с.
4. Жмуров В.А. Большая энциклопедия по психиатрии / В.А. Жмуров. — М. : Джангар, 2010. — 864 с.
5. Инстинкт самосохранения. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : ru.wikipedia.org/wiki/Инстинкт_самосохранения
6. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : моногр. / Н.Л. Коломінський. — К. : МАУП, 2002. — 286 с.
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения : в 2 т. / А.Н. Леонтьев. — М. : Педагогика, 1983. — Т. 2: Функционирование различных форм психического отражения. Психологическая теория деятельности. — 320 с.
8. Матурана У. Древо познания / У. Матурана, Ф. Варела. — М. : Прогресс-Традиция, 2001. — 224 с.
9. Оксфордский толковый словарь по психологии [Электронный ресурс]. — Режим доступа : : <https://vocabulary.ru/slovari/oksfordskii-tolkovyi-slovar-po-psihologii.html>
10. Основы психологической безопасности. Часть 1 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : becmology.ru/blog/warrior/security_intro01.htm
11. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив / А.В. Петровский. — М. : Политиздат, 1982. — 255 с.
12. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж. Пиаже. — СПб. : Генезис, 2003. — 192 с.
13. Психология. Словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. — М. : Политиздат, 1990. — 494 с.
14. Тарасевич Н.М. Особистісно-діяльнісний підхід у визначенні змісту психолого-педагогічної підготовки учителя / Н.М. Тарасевич, С.Д. Омельченко // Матер. конф. «Психолого-педагогічна підготовка учителя у педагогічних вузах». — Х., 1994. — С. 8–11.

REFERENCES

1. Antsupov A. Ya. Slovar konfliktologa [Dictionary of Conflictologist]. \ 2-e izd. / A.Ya. Antsupov, A.I.Shipilov. — SPb. : Piter, 2006. — 526 s. (in Russian).
2. Bolshoi psikhologicheskii slovar [Great Psychological Dictionary]. / sost. i obshch. red. B.G. Meshcheriakov, V.P. Zinchenko. — 3-e izdanie. — SPb. : Praim-EVROZNAK, 2007. — 672 s. (in Russian).
3. Velytchenko L.K. Pedagogichna vzaemodii: teoretichni osnovy psikhologichnoho analizu [Pedagogical Interaction: Theoretical Basis of Psychological Analysis]. Monohrafiia / L.K. Velytchenko. — Odesa, 2005. — 355 s. (in Ukrainian).
4. Zhmurov V.A. Bolshaiia entsiklopediia po psikhiiatrii [Big Encyclopedia of Psychiatry]. / V.A. Zhmurov. — M. : Dzhahhar, 2010. — 864 s. (in Russian).
5. Instinkt samosokhraneniia [The Instinct for Self-preservation]. (in Russian). ru.wikipedia.org/wiki/Instinkt_samosokhraneniia
6. Kolominskyi N.L. Psikhologhiia menedzhmentu v osviti (sotsialno-psikhologichnyi aspekt): [Psychology of Management in Education (socio-psychological aspect)]. Monohrafiia / N.L. Kolominskyi. — K. : MAUP, 2002. — 286 s. (in Ukrainian).
7. Leontev A.N. Izbrannyye psikhologicheskiiye proizvedeniia [Selected Psychological Works]. V 2 t. / A.N. Leontiev. — M. : Pedagogika, 1983. — T. 2: Funktsionirovaniie razlichnykh form psikhicheskogo otrazheniia. Psikhologicheskaiia teoriia deiatelnosti. — 320 s. (in Russian).
8. Maturana U. Drevno poznaniia [Tree of Knowledge]. / U. Maturana, F. Varela. — M. : Progress-Traditsiia, 2001. — 224 s. (in Russian).
9. Oksfordskii tolkovyi slovar po psikhologii [Oxford Dictionary of Psychology]. (in Russian). <https://vocabulary.ru/slovari/oksfordskii-tolkovyi-slovar-po-psihologii.html>

10. Osnovy psikhologicheskoi bezopasnosti [Fundamentals of Psychological Security]. Chast 1. [Elektronnyi resurs] (in Russian). becmology.ru/blog/warrior/security_intro01.htm
11. Petrovskii A.V. Lichnost. Deiatelnost. Kollektiv [Personality. Activity. Collective]. / A.V. Petrovskii. — M. : Politizdat, 1982. — 255 s. (in Russian).
12. Piazhe Zh. Psikhologiiia intelekta. [Psychology of Intellect]. / Zh. Piazhe. — SPb. : Genezis, 2003. — 192 s. (in Russian).
13. Psikhologiiia. Slovar [Psychology. Dictionary]. / Pod obshch. red. A.V. Petrovskogo, M.H. Yaroshevskogo. — M. : Politizdat, 1990. — 494 s. (in Russian).
14. Tarasevich N.M. Osobystisno-diialnisnyi pidkhid u vyznachenni zmistu psikhologo-pedahohichnoi pidhotovky uchytelia [Personality-activity Approach in Determining Content of Psychological and Pedagogical Teacher Training at Pedagogical Universities]. / N.M. Tarasevych, S.D. Omelchenko. // Mater. konf. «Psikhologo-pedahohichna pidhotovka uchytelia u pedahohichnykh vuzakh». — Kharkiv. — 1994. — S. 8–11 (in Ukrainian).

Булгакова Е.Ю.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ К СОЦИАЛЬНОМУ ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ КАК СЛЕДСТВИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО И ТАКТИЧЕСКОГО В СОЦИАЛЬНОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ

В статье речь идет о психологических составляющих стратегической направленности личности, являющихся производными от привлечения ценностных ориентаций к собственной «Я-концепции» и соответствующих личностных установок, самооценки, уровня притязаний. Психологические составляющие тактического в социальном взаимодействии являются отражением степени усвоения и использования культуральных аспектов активности в социумной среде. Следовательно, психологические составляющие социального взаимодействия располагаются в пределах конструкта «система целей — система функций». Стратегическая направленность побуждает человека к поиску роли по признаку социальной позиции, статуса, социальной функции и, следовательно, к соответствующим действиям.

Ключевые слова: психологическая готовность, социальное взаимодействие, стратегическая направленность, тактическая направленность.

O. Bulgakova

PSYCHOLOGICAL READINESS OF STUDENTS TO SOCIAL INTERACTION AS SUCCESS OF STRATEGIC AND TACTICAL ORIENTATION IN SOCIAL INTERACTION

The psychological components of the strategic orientation of the individual are derived from attracting value orientations to their own Self-concept and corresponding personal settings, self-esteem, level of claims. Psychological components of tactical in social interaction is a reflection of the degree of assimilation and the use of cultural aspects of activity in social environment. Consequently, the psychological components of social interaction are located within the structure of the “system of goals — a system of functions”. Strategic orientation encourages a person to search for a role on the basis of a social position, status, social function and, consequently, the corresponding actions through which the realization of a role in the continuum of social situations takes place. As a person in his behavior is guided by the signs of his strategic orientation, so that positive experience in interacting with other actors is established in the corresponding proven practice of established actions — strategic patterns of social behavior. In the most general form, strategic patterns of social behavior go back to such strategies, in which:

- a) it is noted on the greater significance of its own Self ($I > \text{You (He, She, They)}$);
- b) the greater significance of the other ($I < \text{You (He, She, They)}$);
- c) equal to the significance of their own “Self” and “Self” of the other ($I = I \text{ (He, She, They)}$).

The theoretical model of social interaction as a multidimensional interactive phenomenon of social relations indicates that it: a) has signs of status-role, interpersonal relationships, structural relationships between which determine the general pattern of its implementation as a reproduction of the characters of the learned social, personal and activity experience; b) is formed by the unity of external, internal and procedural factors. The external structure of social interaction is based on the principles of legal, moral, personal, professional, competent (task) culture of the figures. The internal structure is determined by the systemic dependence of subjective phenomena that are reproduced in the concepts of the Self-concept, the personal meaning, the motive, the purpose, the action directed toward the common object. The procedural structure of social interaction is created by the transition of a person as a monosubject to dyado-subjective and polysubject relationships with the certain opposition of the pseudo-role and personality-activity to them; c) plays in role categories (repertoire, behavioral schemes), personality (confirmation of own significance through activity

and behavior patterns), consciousness (modelling of own personality using a simulated role); d) is carried out with the use of such psychological mechanisms as: identification, imitation, assimilation of personal meanings, settings, values (status-role relations), development of the Self-concept, personal settings (interpersonal relations), reflection of the personal and "role" being (autocommunication); e) content and functionally ensure the awareness of the person of his own social experience and the integrative combination of leaders of the methods of the subject-subjective (category of personality) and subject-object (category of activity) actions.

Key words: *psychological readiness, social interaction, strategic orientation, tactical orientation.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018

Прийнято до друку 20.03.2018